

Lähiapu resurssiviisautta

Tikkalan päiväkotikoulukeskus

LähiApu Jyväskylän sivukylillä -kokeilu

9.9. – 11.10.2013

Paula Määttä

Pohjoisen Korpilahden yhteistyöyhdistys ry

Lähipalvelut maaseudulla

Lähipalvelut ovat julkista tilaa ja ne ovat tärkeitä palvelutarpeiden tyydyttämisen kannalta. Lähipalveluympäristö voi olla taajama tai kylä. Lähipalvelut ovat sellaisia, joita väestö tai osa asukkaista käyttää toistuvasti tai jopa päivittäin. Lähipalveluita on tarjolla kuntalaisten lähiympäristössä, niiden pariin on helppo hakeutua tai ne tuodaan ihmisille kotiin. Palveluja voidaan tarjota siellä, missä ihmiset ovat ja tuoda ne, kuten kotipalvelun ja kotisairaanhoidon kohdalla, kotiin asti.

Zitting & Ilmarinen 2010

SISÄLLYS

- 1 Korpilahden pohjoiset kylät kartalla
- 2 Kylien yhteistyö 2002 – 2013
- 3 LähiApu-kokeilu
 - 3.1 Nopea startti
 - 3.2 Apua tarvitaan – apua tarjotaan
 - 3.3 Kyläpiian työsarkaa
 - 3.4 Kylähoitajalle tilaus
 - 3.5 Kokeilun arviointia – apu läheltä on resurssiviisautta
- 4 Palvelujen uusista linjauksista

Kirjallisuutta

Liitteet:

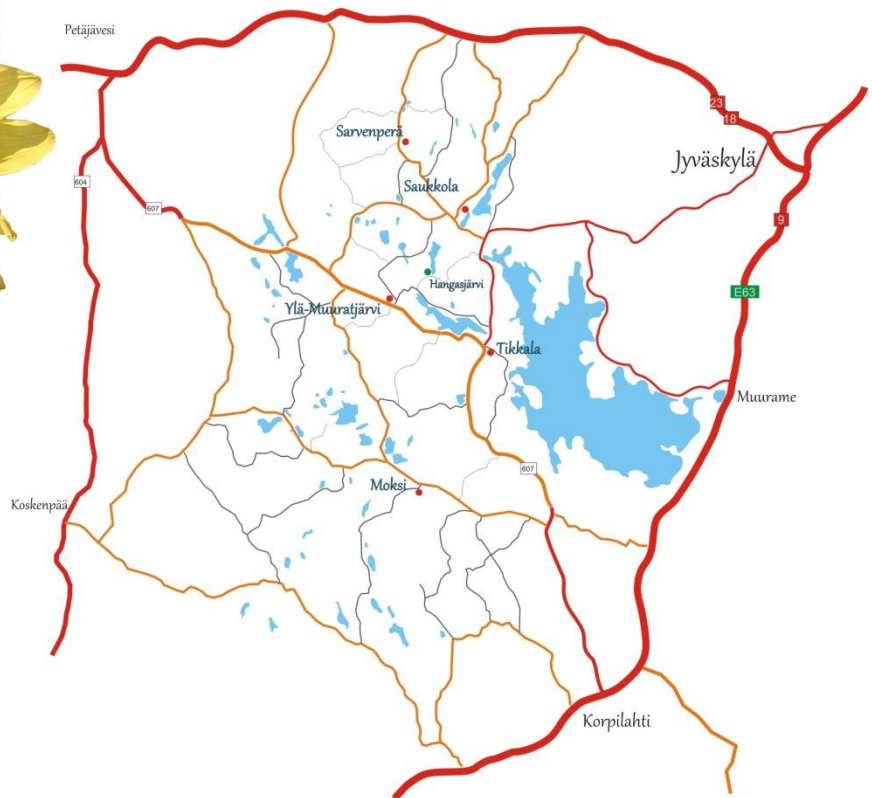
- tiedote
- kyläkysely 1 & 2
- kyläillan muistio

1. Korpilahden pohjoiset kylät kartalla

Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän maalaiskunta ja Korpilahti muodostivat uuden kunnan vuoden 2009 alusta. Jyväskylä tarvitsi uusia maa-alueita ja lupasi Korpilahden asukkaille ison kaupunkikunnan osaamista maankäyttöön ja kaavoitukseen sekä palvelujen monipuolistumista. Yhdistymissopimus määritteli pelisäännöt: tasavertainen kohtelu uuden kaupunkikunnan eri alueilla, palvelujen harmonisointi, kyläyhteisöjen kuuleminen. Korpilahden aluelautakunta (2009 – 2012) valvoi yhdistymissopimuksen toteutumista.

Kyliä edustajat väänivät kättä porkkanarahojen kohdentamisesta, koulujen kohtalosta ja terveyspalvelujen tulevaisuudesta. Eri kyläkunnille varatut porkkanarahat päätettiin yksimielisesti kohdentaa terveyskeskuksen uusien tilojen kunnostamiseen kunnan entiseen virastotaloon. Aluelautakunnassa uskottiin ja oletettiin näin turvattavan terveyskeskuspalvelut Korpilahdella, kun muualla asemia suljetaan.

Korpilahden pohjoiset kylät – Moksi, Saukkola, Sarvenperä, Tikkala, Ylä-Muuratjärvi – jäävät Jyväskylän, Korpilahden ja Petäjäveden keskustan muodostaman kolmion keskelle. Jyväskylä on määritellyt Tikkalaa kehittyväksi kyläalueeksi. Kylälle on vahvistettu osayleiskaava, uusi päiväkotikoulu valmistui 2009. Tikkalassa on myös tämän alueen ainoa kauppa-asiamiesposti. Etäisyydet kyliltä keskuksiin ovat suunnilleen samaa luokkaa, 20 – 35km, pääasiassa maaseudun sorateitä.

Kylät ovat aikoinaan syntyneet koulupiirien mukaan. Isännät ovat lahjoittaneet maata ja taloja on rakennettu talkoilla. Näin on syntynyt kylän yhteishenki ja kyläidentiteetti. Yhteistyötä on tehty maamiessseuroissa, metsästysseuroissa, nuorisoseuroissa ja kyläseuroissa. Kyläseurat ovat rekisteröityneet yhdistyksiksi voidakseen hakea maaseudun kehittämisrahoja mm. kylätalojen kunnostamiseen.

Jo itsenäisen Korpilahden kunnan aikana alkoi kyläkoulujen lakkauttaminen. Moxin ja Ylä-Muuratjärven kyläseurat lunastivat rakennukset itselleen nimelliskorvauksella. Entisten kyläkoulujen ylläpito on pienille kyläseuroille haasteellista, kun tilojen käyttöastetta on hankala nostaa kannattavaksi. Saukkolan päiväkodin (entisen koulun) ja Sarvenperän koulun kiinteistöt myytiin yksityisille, kun Jyväskylän kaupunki lakkautti niiden toiminnan. Päiväkodin ja koulujen toiminta keskitettiin Tikkalaa vuonna 2009.

2. Kylien yhteistyö 2002 – 2013

Maaseutukylien kehittäminen on ollut kyläyhdistysten aktiivisuuden varassa ja pitkälti hankeveitoista. 2000-luvun alussa ALMA-ohjelman hankerahoitusta hallinnoinut Vesuri-ryhmä ry alkoi korostaa useamman kylän yhteistyötä kehittämistoiminnan lähtökohtana. Korpilahden pohjoisilla kylillä tartuttiin tähän tilaisuuteen ja alettiin suunnitella viiden kylän yhteistä hankekokonaisuutta. Suunnitelma sai nimekseen ”Kylät kaupungin kupeessa. Yleishyödyllinen kehittämishanke”. Tuolloin ei vielä voitu kuvitellakaan, että ennen vuosikymmenen vaihtumista kylät olisivat osa kaupunkia.

Itsellisten kylien hankesuunnittelua tehtiin kullakin kylällä perinteisissä tupailloissa. Vesurin suunnalta saatiin koordinaattori kirjaamaan kylien toiveita: kyläsuunnitelmia, tonttimarkkinointia, tiestön korjaamista, kylätalojen kunnostamista. Julkisten palvelujen täydentämisestä ei keskusteltu. Koordinaattorin kokoama hankesuunnitelma kiersi kyläseuroissa hyväksyttävänä. Vielä ei kokoonnuttu yhteisen pöydän ympärille.

Kylät kaupungin kupeessa –hankkeen toteuttaminen vaati kuitenkin yhteistyön käynnistämistä tavalla tai toisella. Vain rekisteröity yhdistys voi hallinnoida ALMA-ohjelman rahoittamaa kylien kehittämistyötä. Kun kyläseuroista ei löytynyt vastuunkantajaa, päätettiin kylien edustajien yhteisessä neuvottelussa keväällä 2002 perustaa Pohjoisen Korpilahden yhteistyöyhdistys ry, joka tunnetaan kylillä nimellä Poko. Hankerahoitus saatiin ja Tikkanen kylältä löytyi projektityöntekijä luotsaamaan kyliä kyläsuunnitelmien teossa, ulkoilureitistöjen kokoamisessa ja tonttien markkinoinnissa.

Samaan aikaan ideoitiin uusia hankkeita, kun oli päästy yhteistyön alkuun. Kylät liikkeelle! -hanke tuotti kylille lähiliikuntapaikan valaistuine latuineen ja urheilukenttineen sekä monenlaisia liikuntatapahtumia. Kylien kehittämistyön rahoitus pohja ja koko toimintakulttuuri monipuolistui. Rahoitusta saatiin OPM:n liikuntapaikkarakentamiseen varatusta määrärahasta. Yhteistyö Jyväskylän ammattikorkeakoulun ja yliopiston kanssa käynnistyi. Opiskelijat pääsivät kokoamaan kyläsuunnitelmia ja tekemään yhdessä koululaisten kanssa lähiliikuntapaikkasuunnitelmaa. Yhteistyötä kulttuurin saralla tehtiin improvisaatioteatteri Joo:n ja yliopiston draamapedagogiikan

opiskelijoiden kanssa, mukaan haastettiin silloin toimivat kyläkoulut. Tähän saatiin taloudellista tukea Suomen Kulttuurirahaston Keski-Suomen rahastosta.

Pokon toimintaperiaatteisiin on kuulunut verkostoituminen ylikunnallisiin ja seudullisiin kehittämishankkeisiin. Se vaatii valppautta, riittävän selkeää kiinnostuksen osoittamista ja osallistumisen halua. Seutu- tai ylikunnallisissa hankkeissa tavoiteltiin jo selkeämmin maaseudun elinvoimaisuuden ja väestön hyvinvoinnin lisäämistä. Hankekieleen tulivat sellaiset käsitteet kuin yhteisöllisyys ja osallisuus, palvelujen koordinointi ja ikääntyvän väestön jaksamisesta huolehtiminen. Verkostoitumisen aika alkoi vuonna 2006 ja on jatkunut eri muodoissa näihin päiviin saakka.

A. Elvi-projekti (Keski-Suomen Elämän Virtapiiri) 2005 – 2007

Hanketta hallinnoi Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys ry. Tavoitteena oli ikääntyvien osallisuusmahdollisuuksien laajentaminen arjessa, arjessa tukevien verkostojen lisääminen ja yksinäisyyden vähentäminen. Projekti suuntasi toimintaa pohjoiseen ja eteläiseen Keski-Suomeen. Korpilahdella syntyi kaksi Elvi-kerhoa: Sarvenperä-Saukkolan kerho ja Moksien kerho aloittivat helmikuussa 2006. Projektityöntekijä käynnisti kerhotoiminnan, opasti ohjelman rakentamisessa ja koulutti kerhoihin vertaisohjaajia. Molemmat Elvi-kerhot ovat jatkaneet itsenäisesti toimintaansa vertaisohjaajien johdolla Elvi-projektin päätyttyä. Sarvenperä-Saukkolan kerho muutti nimensä Korpilahden pohjoisten kylien Virtapiiriksi, kun kerhon toiminta siirtyi uudelle Tikkanen koululle syksyllä 2009.

B. TOIMI-välittäjäorganisaatiohanke (2006 – 2007)

Hanketta koordinoi Suomen Kylätoiminta ry. Keski-Suomen kylät ry vastasi osahankkeesta Monipalvelukeskus Korpilahden pohjoisille kylille. Tavoitteena oli tuoda arjen palvelut lähelle maaseudun kyläasukkaita. Ylä-Muuratjärven kylätalolla oli monipalvelupiste, uusia työpaikkoja tarjottiin kyläläisille, samoin ruokapalvelukokeilua kylätalolla. Elvi-projektin kanssa tehtiin yhteistyötä. Syksyllä 2006 toteutettiin laaja kyläkysely asukkaiden palvelutarpeista. Listan kärjessä olivat siivous, erilaiset pihatyöt, retket ja kerhot, erilaiset hoivapalvelut ja ”oma terveydenhoitaja kylälle”. Tämä hanke löysi Anne Rautasaaren, joka on vuodesta 2006 kyläpiikana auttanut sekä siivouksessa että monenlaisissa pihatöissäkin. Hankkeen aikana tavoiteltiin yhteistyötä Korpilahden kotipalvelun kanssa, siinä kuitenkin onnistumatta.

C. TERLI eli Seudullinen terveys- ja erityisliikunta alueellisesti toteutettuna Jyväskylän verkostokaupungin kunnissa (2006 – 2008)

TERLI-hanke käynnisti uudenlaisen yhteistyön julkisen sektorin, yritysten ja kansalaistoimijoiden kesken. Hanke tarjosi terveysliikuntaa yli 40-vuotiaille ja erityisliikuntaa kaikenikäisille. Mukana oleviin kuntiin perustettiin hankeryhmä, johon kuului terveyskeskuksesta lääkäri ja fysioterapeutti, fysioterapiayrittäjä, liikuntapalveluiden edustaja sekä kyläyhdistysten aktiiveja eri puolelta Korpilahtea. TERLI-hankkeen myötä Korpilahden pohjoisilla kylillä päätettiin käynnistää ”matalan kynnyksen liikuntaryhmä” ikäihmisille. Hanke tarjosi vertaisohjaajille koulutusta sekä

materiaaleja ja välineitä. Poko koulutti kaksi vertaisohjaajaa ikäihmisten kuntoliikuntaan ja senioritanssiin. Mikä tärkeintä, Jyväskylän liikuntapalvelut hyväksyi Pokon käynnistämän vertaisohjatun liikuntaryhmän omaksi toiminnakseen, huolehtien tiedottamisesta sekä ohjaajien kouluttamisesta TERLI-hankkeen jälkeen.

D. KIMPPA – Yhteisöllisyydestä tukea haja-asutusalueiden ikääntyville –hanke (2008 – 2012)

Hanketta hallinnoi Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys ry, joka kokosi hankkeen ohjausryhmään oman yhdistyksen edustuksen lisäksi ammattikorkeakoulun, kuntasektorin ja kylätoimijoiden edustajat. Pokon puheenjohtaja oli ohjausryhmän jäsen. Hankkeen päämääränä oli lisätä haja-asutusalueilla asuvien ikääntyvien ihmisten arjen hyvinvointia yhteisöllisen tuen avulla. Päämäärään pyrittiin edistämällä eri toimijoiden yhteistyötä, kehittämällä uusia vanhustyön muotoja ja kehittämällä hankealueiden vapaaehtoistoimintaa ja vertaistukea. Keskeiseksi työmuodoksi kehittyi alueellinen Kumppanuuspöytä, johon koottiin säännöllisin väliajoin kolmannen sektorin ja julkisen sektorin edustajat suunnittelemaan ja koordinoimaan yhteisöllisen tuen muotoja. Kumppanuuspöytä edustaa keskustelevaa demokratiaa alueilla, jonne edustuksellinen demokratia ei yllä. Kumppanuuspöytä jäi pysyväksi yhteistyön muodoksi Kimppa-hankkeen päätyttyä. Korpilahdella vetovastuu siirtyi jo hankkeen aikana Jyväskylän vanhuspalveluille eli osaksi julkista palvelua. Kimppa-hanke jatkoi myös virtapiiritoiminnan tukemista ja uusien virtapiirien perustamista Elvi-hankkeen jälkeen. Pohjoisen Korpilahden Virtapiiri tunnustettiin osaksi Jyväskylän vanhuspalvelun ennaltaehkäisevää kerhotoimintaa syksyllä 2009.

3. LähiApu Jyväskylän sivukylillä –kokeilu

Jyväskylän kaupunki kokosi resurssiviisaita kokeiluideoita Sitran hankekokeiluiksi keväällä 2013. Reilusta parista sadasta ehdotuksesta kokeiluihin valikoitui 15, joista yksi kohdistui kaupungin sivukylien logistisiin ratkaisuihin ja erityisesti postipalvelujen monipuolisempaan hyödyntämiseen. Tämän idean jalostamista kokeiluksi tarjottiin kesäkuun lopussa Pohjoisen Korpilahden yhteistyöyhdistys ry:lle, jolla oli jo näyttöä kylien palvelujen ja asuinympäristön kehittämistä.

3.1 Nopea startti

Poko kokosi avoimella kutsulla asukkaita eri kyliltä Hangasjärven ulkoilualueen retkikämpälle 23.7.2013. Samalla kyläläiset pääsivät tutustumaan Pokon uusimman investointihankkeen etenemiseen. Paikalle saapui eri kyläkunnilta erityisesti iäkkäämpää väkeä mutta myös lapsiperheiden edustajia. Kyläkauppias oli saanut erityiskutsun. Useille kyläläisille entuudestaan tuntematon, vasta äskettäin kylälle muuttanut lähihoitaja osoittautui jatkon kannalta ensiarvoisen tärkeäksi vieraaksi. Hän totesi varsin nopeasti keskustelun päästyä vauhtiin haluavansa ”meidän kylien kylähoitajaksi”.

Postipalvelujen hyödyntäminen laajemmin kauppa- ja apteekkiasioiden hoidossa jäi nopeasti taka-alalle, kun keskustelu alkoi fokuoittaa asukkaiden monenlaisiin palvelutarpeisiin, joihin joko ei

ollut ratkaisuja lainkaan tai palvelut olivat kaikonneet keskuksiin. Monipolvinen keskustelu tiivistyi LähiApu Jyväskylän sivukylillä –kokeilusuunnitelmaksi, joka toimitettiin Sitraan arvioitavaksi 6.8.2013. LähiApu määriteltiin NaapuriAvuksi, VertaisAvuksi, KotiAvuksi ja HoitoAvuksi. Lyhyessä ajassa Poko sai sitoumuksen kahdelta kylillä asuvalta lähityöntekijältä lähteä kartoittamaan kyläläisten avun tarpeita ja samalla myös auttamaan siinä missä apua koetaan tarvittavan. Työtettä voisi kutsua ”learning by doing” –menetelmäksi. Kokeilusuunnitelma hyväksyttiin ja aktiiviseksi kokeiluajaksi määriteltiin 9.9. – 11.10.2013.

Verkostoituvan Pokon periaatteiden mukaisesti kokeilusta tiedotettiin Jyväskylän vanhuspalvelujen johtaville viranhaltijoille OIVA-keskuksen neuvottelussa 26.8.2013. Yhteinen näkemys oli, että kokeilu tarttuu juuri niihin asioihin, joita julkinen kotipalvelu ei pysty meidän kylillä hoitamaan. Erityisesti nostettiin esille vanhusten ateriapalvelut ja omaishoitajien auttaminen. Sovittiin myös yhteydenotosta Korpilahden kotihoidon päällikköön.

Samana päivänä käytiin myös neuvonpito Jyväskylän Kaupunkikehitys –yksikön erikoissuunnittelija Jukka Laukkasen kanssa kyläillan toteuttamisesta Tikkalassa 19.9.2013, teemana lähipalvelujen kehittäminen Korpilahden pohjoisilla kylillä. Tuossa vaiheessa oli kokeilun ensimmäinen tiedote (liite 1) jaossa sekä verkostoneuvotteluissa että kyläläisten postilaatikoissa, ilmoitustauluilla ja Tikkalan K-Kauppa Extra Mehtosen kassan vieressä. Laajempaa julkisuutta saimme, kun Yleisradion Keski-Suomen uutiset raportoi kokeilusta ensimmäisen kerran elokuun loppupuolella.

Paikallinen Korpilahti-lehti otti kokeilun myös heti uutisoinnin kohteeksi, ensimmäinen laaja katsaus ilmestyi jo 28.8.2013. Siinä esiteltiin lähiapu-työntekijät ja kerrottiin heidän toimenkuvistaan. Asiakaspariskunta kertoi kodin ja piha-alueen siivoukseen sekä terveydentilan seurantaan liittyvistä tarpeistaan.

Uutisessa kyläläiset kutsuttiin seuraavan sunnuntain LähiApu-kokeilun Lähtölaukaus-tilaisuuteen seurantalo Harjulaan, jonne katettiin ensimmäinen yhteinen kylälounas. Kokeiluun palkattu kyläpiika Anne Rautasaari huolehti ruokailusta, kylähoitaja Hanna Tiihonen esittäytyi ja otti kontakteja ensimmäisiin asiakkaisiinsa. Harjulassa avattiin myös kokeilun ensimmäinen Vaihtotori, jonne kyläläiset toivat kiertoon lastenvaatteita, kenkiä, kodin esineistöä, lehtiä ja kirjoja.

Nopea startti tai lentävä lähtö oli mahdollista lähes kymmenen vuoden pohjustustyön jälkeen. Poko oli ollut mukana monissa hankkeissa, jotka synnyttivät kyliin toimivia vertaisryhmiä, lisäsivät kylien yhteistyötä ja loivat tärkeitä verkostoja muihin järjestöihin ja erityisesti Jyväskylän julkisen palvelusektorin suuntaan.

3.2 Apua tarvitaan – apua tarjotaan

Kokeilun Lähtölaukaus-tilaisuudessa seurantalo Harjulassa oli jaossa kyläläisille suunnattu kysely avun tarpeista (liite 2) ja avun tarjoamisesta naapuriapuna (liite 3). Kyselyt jaettiin perheille myös päiväkodin ja koulun kautta. Vastauksia saatiin vajaa 50. Lähiavun tarpeen kymmenen kärjessä olivat:

- ikkunanpesu
- kodin suursiivous
- kodin viikkosiivous
- kotieläimistä huolehtiminen kun omistaja on matkoilla
- lasten tilapäishoito
- puutarha- ja pihatyöt
- lasten kuljetukset harrastuksiin
- kauppa-, posti-, pankki- ja apteekkiasiat
- terveydentilan seuranta, mukaan lääkäriin
- kaveriksi harrastuksiin ja teatteriin

Kyläläiset ilmaisivat avun tarpeitaan nimellään ja yhteystiedoillaan. Näitä tietoja ei kuitenkaan käytetty kokeilun aikana, vaan lähityöntekijät riensivät auttamaan sinne mistä yhteysottopyyntö tuli. Kysely osoittaa, että kyläpiikalle riittää työsarkaa. Maaseutuelämästä kertoo se, että kotieläimistä huolehtimisen tarve nousi listalla varsin korkealle. Kaveriksi harrastuksiin ja teatteriin kirjautui toiveeksi, johon kokeilun aikana ei vielä ehditty tarttua.

Kyläläisiltä kysyttiin myös, millaista apua he voisivat antaa muille kylien asukkaille. Naapuriavun kymmenen kärjessä olivat:

- kimppakyyti satunnaisesti arkipäivinä
- kimppakyyti Jyväskylän keskustaan aamulla ja paluukyyti töiden jälkeen
- tilapäistä lastenhoitoa korvauksetta
- kimppakyytiä kylien välillä
- kaveriksi ulkoiluun
- kukkien kastelua ja postista huolehtimista
- korvausta vastaan pientä remonttia ja puiden pilkkomista

- kotieläinten hoitamista
- kaveriksi teatteriin ja kulttuuritapahtumiin
- korvausta vastaan lumitöitä

Lista kertoo, että osin avun tarpeen ja avun tarjoamisen on mahdollista kohdata, kun vastanneilta saadaan lupa välittää tietoa ristiin ja julkistaa avun tarjoajat. Tähän ei lyhyen kokeilun aika riittänyt, kun asukkaat asiaa sähköisesti tiedusteltaessa tulivatkin empivälle kannalle, ilmeisestikin epäröiden mihin oikein sitoutuvat, jos nimi ja yhteystiedot löytyvät NaapuriApu-oppaasta.

Kysely toi näkyväksi maaseudun naapuriavun yhden perinteisen muodon eli koneiden ja laitteiden lainaamisen mahdollisuuden. Lainattavaksi löytyi aggregaatti, kompressori, moottorisaha, raivaussaha, peräkärri, oksasilppuri, generaattori, painepesuri. Lista varmaankin täydentyisi, jos kyselyä tarkennettaisiin, myös kodinkoneiden puolelle. Kyliltä löytyy myös pakettiauto ja peräkärri tilapäiskuljetuksiin kilometrikorvauksella. Toisenlaista apua edustaa englannin opetus tai käännoستهتävät tai tietokoneen asennukset ja korjaukset.

Tikkalan kyläillassa 19.9.2013 kartoitettiin keskustellen ja ryhmitöitä tehden lähiavun tarpeita ja ratkaisumalleja. Paikalla oli Jyväskylän kaupungin edustajina Kaupunkikehityksen erikoissuunnittelija Jukka Laukkasen lisäksi kehitysjohtaja Timo Rusanen, tutkimus- ja kehittämispäällikkö Pirkko Korhonen ja palvelujohtaja Pirkko Soidinmäki.

Muistioon (liite 4) kirjautui samoja asioita, joita kyläkyselykin oli nostanut esille: lastenhoitoapua, siivousta sisällä ja pihalla, kotieläinten hoitorinkiä, lenkki- ja juttukaveria, kuljetuksia harrastuksiin. Kotona tapahtuva terveydentilan seuranta ja turvallisuudesta huolehtiminen korostuivat keskusteluissa kyselyä voimakkaammin. Uutena ratkaisuna nousi esille ”onko kaikki hyvin” – soittorinki yksin asuvien ikäihmisten tilanteen seuraamiseen.

Tärkein tapa avun tarpeiden kartoittamiseen ja tunnistamiseen oli kuitenkin lähityöntekijöiden kotikäynnit ja muut kontaktit kyläläisiin. Tuolloin avun tarve ja avun tarjoaminen kohtasivat

välittömästi. Työntekijöille tehtiin kirjalliset työsopimukset, joissa määriteltiin heidän toimenkuvansa:

1. LähiApu Jyväskylän sivukylillä –kokeilun kotiapua (=kyläpiika)
Työtehtävinä on siivous, ruokahuolto, pihatyöt, kauppa-asiat ja asioimiset.
2. LähiApu Jyväskylän sivukylillä –kokeilun hoitotyö/palveluohjaus (=kylähoitaja)
Työtehtävinä ovat palveluohjaus, opastaminen hakemusten ja lomakkeiden täyttöön (myös verkossa), ryhmäohjaus, hoitotyö, kotikäynnit, vastaanotot, apteekkiasiat

Sekä sopimuksissa että muutoinkin korostettiin työn ammatillista luonnetta, johon kuuluu vaihtelovellisuus. Tämä asia korostui heti ensimmäisessä ideointikeskustelussa Hangasjärvellä 23.7.2013. Kyläläisten tulee voida luottaa kylillä asuviin työntekijöihin. Sekä kyläpiika että kylähoitaja raportoivat kirjallisesti tehdyt työtunnit ja töiden sisällöt. Näin on mahdollista kartoittaa lyhyen kokeilun aikana tunnistettu avun tarve.

3.3 Kyläpiian työskarkaa

Kyläpiian raportissa ensimmäisenä työtehtävänä mainitaan perunateatteri. Kyläläiset haluttiin koota yhteiselle kylälounaalle jo ennen varsinaisen kokeilujakson alkua. Kylillä tärkeä osa tiedottamista on edelleen puskaradio ja yhteisölliset tapahtumat. Seurantalo Harjula on tuttu kokoontumispaikka hirvipeijaisista elojuhliin ja lasten kevätkonsertteihin, puhumattakaan kesäajan tansseista. Anne Rautasaari oli monille kyläläisille jo entuudestaan tuttu ja tuli muille tutuksi tarjoillessaan ”perinneruokiaan” lihakeittoa ja kasviskeittoa. Ensimmäiset työtilaukset tulivat jo Lähtölaukaus-tilaisuudessa.

Kyläpiian asiakkaat ottivat yhteyttä yleensä puhelimitse, jolloin sovittiin työtehtävistä ja ajankohdasta. Neljä ensimmäistä yhteydenottoa edustavat varsin kattavasti työn moninaisuutta ja asiakaskunnan laatua:

1. Kotona omakotitalossaan asuva iäkäs nainen, joka ei enää jaksa tehdä kodin siivoustoita. Hän solmii pitkäkestoisen sopimuksen kyläpiian kanssa säännöllisestä siivousavusta.
2. Keski-ikäinen nainen, joka on äkillisesti sairastunut eikä jaksa hoitaa perheen arkirutiineja. Hän tarvitsee apua monenlaisiin kodinhoidon tehtäviin sekä myös potilasohjausta terveydentilansa seurantaan (kyläpiika välittää terveiset kylähoitajalle).
3. Monilapsisen perheen äiti, jolla on nuorimpana hoivattavana muutaman kuukauden ikäinen vauva. Äiti toivoo apua siivoukseen ja myös ruokahuoltoon.
4. Kiireinen virkanainen, jolla ei riitä aikaa kodin viikkosiivoukseen. Myös aviomies suuntaa aamulla kulkunsa Jyväskylän keskustaan töihin. Vanhemmat aikatauluttavat menojaan lasten kouluaikojen ja iltaharrastusten mukaan.

Kyläpiika sai myös soittoja, joissa kyseltiin kokeilusta ja luvattiin palata asiaan. Kahden kokeiluvuikon jälkeen oli kyläpiialle jo syntynyt tietty peruskalenteri, joka täydentyi ”myöhäisheränneistä”. Muualla asuva tytär kyseli siivousapua sairaalasta kotiutuvalla isälleen, Jyväskylän keskustassa työssäkäyvä äiti tarvitsi apua lasten hakemiseen päiväkodista, kotona lapsia hoitava äiti toivoi helpotusta ison talon ikkunoiden pesuun.

Kokeilun luonteeseen kuului, että voimme reagoida nopeasti uusiin tilanteisiin ja tarpeisiin. Tikkalan koululla käynnistyi syyskuun alkupuolella uusi joogaryhmä, joka kiinnosti joissakin perheissä molempia vanhempia. Mutta minne lapset? Vanhemmilta tuli aloite lapsiparkista Ylä-Muuratjärven kylätalolle. Jo toisella joogakerralla lapsiparkki oli toiminnassa. Kyläpiian haltuun uskottiin lapsia vaihdellen kymmenen molemmin puolin. Pienellä parkkimaksulla korvattiin tilojen käyttö. Lapsiparkin löysi myös äiti, joka pääsi koiran kanssa lenkille, kun lapsi oli ”parkissa”.

Kaikkeen avuntarpeeseen ei kyläpiika pystynyt vastaamaan. Lapsiperheissä saattoi syntyä akuutti tilanne avun saamiseksi kotiin, kun yksi lapsista piti viedä terveystakeskukseen. Kyläpiian kalenterissa ei parin viikon jälkeen ollut enää tilaa tällaisiin nopeisiin saman päivän lähtöihin. Silloin perheissä turvaututtiin soittorinkiin ja naapuriapuun.

Kyläpiian tärkein kohderyhmä oli kylillä omissa kotitaloissaan vuosikymmeniä asuneet vanhukset, monet jo yksin, ilman autoa. Avun tarve oli moninainen, usein kyläpiian rinnalle olisi tarvittu kylähoitaja. Joskus ovi aukeni kylähoitajallekin mutta ei aina. Siltä osin työ jäi kesken. Ikäihmiset eivät juurikaan rohkene ilmaista avun tarpeitaan, vaikka vesi ja puut pitäisi kantaa pihalta tupaan. Omaisten apuun turvataan ja luotetaan vaikka nämä asuisivat kaukanakin. Anne Rautasaari kyläpiikana osasi toimia näillä herkällä reviiireillä luoden turvallisuuden tunnetta.

3.4 Kylähoitajalle tilaus

Aivan uutta lähipalvelua sivukylillä tarjosi kylähoitaja-kokeilumme. Lähihoitaja Hanna Tiihosella oli lisämeriittinä vankka työkokemus palveluohjauksesta, mikä kokeilun aikana osoittautui ensiarvoisen tärkeäksi. Kylähoitaja tutuksi –kampanja käynnistyi kylien yhteisissä VertaisAvun ryhmissä, joita oli syntynyt niin Elvi- kuin TERLI-hankkeen aikana. Vertaisohjatut harrastus- ja liikuntakerhot kokosivat ikäihmisiä eri kyläkunnilta Tikkanan koululle viikottain. Kuljetuksissa oli turvaututtu NaapuriApuun eli kimppakyyteihin jo vuosien ajan. Kerhoaamujen soittokierrokset ”jaksatko tänään lähteä Tikkanan koululle” ja 3-4 autoa lähti tutulle reitille keräämään mummoja yhteiseen ilonpitoon. Pappoja tai vaarejakin oli liikkeellä mutta heillä oli omat autot.

Päädymme lyhyessä kokeilussa tavoittamaan kylähoitajan asiakkaita ensisijaisesti jo olemassa olevien ryhmien kautta. Ryhmissä osattiin kertoa myös niistä vanhuksista, jotka eivät osallistuneet ryhmien toimintaan. Tikkanan naapurikylän Ylä-Muuratjärven kerholaiset haluttiin Tikkanan Kuntopiiriin järjestämällä heille kokeilun aikana ilmainen taksikuljetus.

Kuntopiirin aikataulussa piti ottaa huomioon koulutuksen kuljetukset. Taksi ehti kiertää mummojen talot aamupäivällä koulukuljetusten välissä. Pohdimme myös yhteiskuljetusten mahdollisuutta mutta koululaiset ja mummot asuivat siinä määrin eri kyläkulmilla että kokeilun aikana päädyimme omiin kyyteihin. Tikkalan ikäihmisten kuntopiiriin osallistujamäärä tuplaantui ja kylähoitaja sai kertaheitolla ryhmäohjaukseen 14 – 16 osallistujaa. Taksikokeilu osoitti, että liikunnan harrastus kiinnosti, kun kuljetus omalta pihalta järjestyi.

Kylähoitajan toimenkuvaan kuului ryhmäohjauksia sekä Kuntopiirissä että Virtapiiri-kerhossa. Ryhmäohjausten jälkeen hoitajalla oli vastaanottoajat Tikkalan koulukiinteistöön jo alun perin rakennetussa terveydenhoitajan huoneessa. Virtapiiri-kerhossa saimme opastusta Ensiapu- ja turvallisuusasioissa. Kylähoitaja opasti kädestä pitäen ensiaputaidoissa.

Kylähoitajan tavoitti puhelimitse, vastaanotoilla Tikkalan koululla tai kotikäynneillä. Erilaisia kontakteja kyläläisiin kertyi viiden viikon aikana lähes sata. Kylähoitaja-kokeilun erinomaisena etuna oli rajoittamaton toimenkuva: kun hoitaja lähti kotikäynnille, hänen ei tarvinnut miettiä, mikä kuuluu lähihoitajan toimenkuvaan ja mitä hänen on lupa tehdä. Hän kuunteli avun tarpeita, kyseli lisää ja auttoi missä oli tarvis. Kuitenkin hän oli ammatti-ihminen, jolla oli lähihoitajan pätevyys ja kokemusta palvelujen kartoittamisesta. Kylähoitajan kylätuntemus kasvoi kotikäyntien myötä, kun hän joutui ensimmäistä kertaa elämässään huolehtimaan yksin asuvan vanhuksen pyykeistä kantamalla vedet sisään ja käynnistämällä pulsaattoripesukoneen.

Kylähoitajaa kutsuttiin kotiin myös akuuteissa tilanteissa, jolloin yksin asuva vanhus alkoi huolestua huonovointisuudestaan ja pelätä tilanteen pahenevan. Kylähoitaja oli jo Virtapiirissä tullut niin tutuksi, että hänelle voi soittaa ja pyytää kotiin. Todellista resurssiviisautta, kun hoitaja kokonaistyöaikaan noudattaessaan pääsi läheltä nopeasti mummon luokse. Ei tarvittu ambulanssia tai

Kela-taksia tässä vaiheessa. Kylähoitaja toi turvallisuuden tunteen, kun tilanteen rauhoituttua lupasi soittaa ja vielä tarvittaessa piipahtaakin illemmalla. Ilalla kylähoitaja ensin konsultoi lääkärinä ja vei mummon lopulta terveyskeskukseen. Sieltä saatiin tarvittavat lääkkeet. Ja läksiäisiksi lääkärin kommentin: ”Kylläpä on hyvä tällainen kylähoitajakokeilu”.

Kylähoitajan työt vastaanotoilla ja kotikäynneillä vastasivat pitkälti kotipalvelun hoitotyön tehtäviä: haavanhoitoa, verenpaineen ja verensokerin seuranta, hoidontarpeen arviointia, potilasohjausta, lääkkeiden käytön opastusta, apteekkiasioista huolehtimista. Kylähoitaja auttoi aikojen varaamisessa terveyskeskukseen ja lomakkeiden täytössä. Palveluohjaus monille asiakkaille uutena asiana tuli mukaan vasta vähitellen. Kela-taksin käyttömahdollisuus sivukyliltä terveyskeskukseen, laboratorioihin tai kuntoutukseen oli täysin tuntematon asia kylillä, joilta julkinen liikenne vie vain Tikkalasta aamulla klo 7 Jyväskylän keskustan suuntaan ja palaa Tikkalaan seuraavan kerran klo 15.20 iltapäivällä.

Kylähoitajan työ painottui ikäihmisiin osin sen takia, että työ käynnistyi vertaisohjatuissa ryhmissä.

Joissakin tilanteissa myös lapsiperheissä tarvittiin päivystysapua, kun sairastunut lapsi (yli 10v.) jäi kotiin ja vanhemmat joutuivat olemaan töissä. Kylähoitaja kävi arvioimassa lapsen tilanteen muutaman kerran päivän aikana. Myös koulun vastaanottoaikoina talon sisältä saatettiin pyytää arviointiapua sekä lapsille että myös henkilökunnalle.

Kylähoitajan yhtenä työtehtävänä oli hankkia asiakkailleen tietoa sairauksista tai etuuksien hakemisesta. Yhteistyötahoina ehti kokeilujaksolla olla lääkäreiden lisäksi potilasjärjestöistä Muistiyhdistys, Syöpäyhdistys, Sydänyhdistys ja CP-liitto. Kylähoitajan apua pyydettiin myös valitusasiassa, jolloin yhteyksiä oli löydettävä myös juristiin.

Kylähoitaja kuvasi työtönsä kokonaisvaltaiseksi, koko asiakkaan elämäntilanteen huomioivaksi. Tähän kokeilu antoi hyvän mahdollisuuden. Yhteydenoton syynä saattoi olla aivan muu asia kuin

mieltä painava varsinainen murhe. Vanhusten yksinäisyys oli kylähoitajalle havahduttava kokemus. Liikkuminen saattoi olla huonoa, autoa ei ollut tai miehellä ei ollut enää lupaa ajaa autoa. Elämänpääpiiri supistui kodin neljän seinän sisälle. Omaisiakin saattoi olla lähellä, mutta ei ollut halua lähteä kotoa minnekään. Hoitotyön ammattilaisena kylähoitaja tunnisti myös selkeästi masennuksen oireita.

Kokeilun loppuvaiheessa lähiavun mahdollisuuksista kiinnostui vielä yksi kyläkunta, jossa toimii aktiivinen Elvi-kerho. Lähihoitaja varasi aikaa yhteen kerhotapaamiseen kertoakseen koko ryhmälle kylähoitajan työstä ja palveluohjauksen merkityksestä. Tämä vierailu tuotti uuden LähiApu-aloitteen saada syksyn influenssarokotukset Tikkalaan. Jyväskylän kaupunki oli päättänyt keskittää kaikki rokotukset Kyllön terveysasemalle kolmelle lauantapäivälle. Korpilahden pohjoisilta kyliltä ei viikonloppuna pääse Kyllöön millään julkisilla kulkuneuvoilla. Soitto rokotuksista vastaavalle hoitotyön johtajalle tuotti positiivisen tuloksen: ”Tämä on meidänkin kannalta kiinnostava pilotti”. Kyliltä voi tulla kimpakyydein Tikkalaan 12.12.2013 klo 12 – 19 välisenä aikana saamaan influenssarokotuksen. Virtapiiri kokoaa ikäihmisiä joka tapauksessa tuona päivänä koululle. Käytännössä asia hoitui niin, että Tikkalan kylän entinen terveydenhoitaja (=Virtapiirin aktiivinen jäsen ja kimpapakuljettaja) huolehti rokotukset ja kylähoitaja käytännön järjestelyt ja kirjaukset.

3.5 Kokeilun arviointia – apu läheltä on resurssiviisautta

Sivukyläasukkaiden keskeisiä huolenaiheita kokeiluun lähdetessä oli pitkät matkat joka suuntaan ja huonot kulkuyhteydet. Ilman omaa autoa ei pääse terveyskeskukseen, kaupungin virastoihin tai pankkiin. Nämä palvelut ovat 20 – 35 kilometrin päässä. Kotipalvelun työntekijät ajavat kymmeniä kilometrejä päivässä siirtyessään talosta toiseen, mikä tietenkin vaikuttaa asiakasmääriin. Kotipalveluyrittäjien ei kannata lähteä keskustoista kylille siivoamaan matkojen takia. Myös kustannukset nousevat eläkeläisten kukkarolle liian isoiksi.

Jyväskylän vanhuspalvelujen johtoporras arvioi kokeilun tarttuvan juuri niihin pulmiin, joihin nykyinen kotipalvelu ei tarjoa ratkaisuja. Kokeilun tarjoama ilmainen kotiapu ja kotihoito osoittivat, että on mahdollista luoda joustava, nopeasti asukkaiden tarpeisiin reagoiva toimintamalli erityisesti niille sivukyläasukkaille, jotka iäkkäinä jatkavat asumistaan kotitiloillaan ja taloissaan. Näitä vanhuksia on kaupunkien sivukylissä vielä huomattavan paljon. Selvittämättä jäivät todelliset kustannusvertailut Jyväskylän nykyisen vanhustenhuollon tuottamiin palveluihin. Polttoainetta ainakin kului huomattavasti vähemmän, kylähoitajalla oli aikaa asiakkailleen enemmän, Kela-taksit löydettiin avuksi terveyskeskuksiin. Ja mikä tärkeintä, ikäihmisten palautteen mukaan turvallisuuden tunne selviytyä kotona lisääntyi, samoin kokemus omasta arvokkuudesta ihmisenä.

Kokeilu antoi lähityöntekijöille mahdollisuuden auttaa asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden pohjalta. Toimenkuvat määriteltiin niin laajoiksi, että kaikenlainen avun tarjoaminen oli mahdollista. Näin haluttiin nimenomaan selvittää koko avuntarpeen kirjo. Työotteen kokonaisvaltaisuus, kokonaistyöajan mahdollistamat nopeat lähdöt ja päivystykset sekä asiakkaiden tukeminen viranomaiskontakteissa olivat *Tikkalan kylässä asuvan* kylähoitajamme, lähihoitaja Hanna Tiihosen valttikortit ja selvä haaste nykyiselle kotipalveluhenkilöstön toimenkuvien rajaamiselle.

Kyläpiikamme voi haastaa kuntien ruokapalveluun kehitetyt ruoka-automaatit, joihin voi varastoida kahden viikon ateriat. Ruoka voidaan valmistaa paikan päällä ja pakastaa tulevia päiviä varten. Hinta-laatusuhteen tai asiakastyytyväisyyden vertailuihin emme kokeilun aikana ehtineet. Kyläpiian toimet ruokahuollosta vastaavana eivät kaadu kylien sähkökatkoksiin. Ruoka-automaateilla on tietenkin käyttöä siellä, missä ei ole kyläpiikaa tai vastaavaa tahoa lähipalveluna.

Lähdimme LähiApu-kokeilussa tarkentamaan myös naapuriavun mahdollisuuksia. Kimppakyydeistä meillä on kokemuksia, samoin lastenhoidossa auttamisesta ja koneiden lainaamisesta. Ilman kimppakyytejä ei vertaisryhmätoiminta olisi ollut kylillä mahdollista. Erityisen haastava asia on kulkeminen kyliltä Jyväskylän keskustaan aikoina, jolloin busseja ei kulje. Kyytiä tarvittaisiin aamupäivällä asioimisiin tai oppilaitoksiin, iltaisin harrastuksiin ja viikonloppuisin vapaa-ajan rientoihin. Systemaattista NaapuriApu-kalenteria ei koottu, se olisi vaatinut pidemmän ajan – ja vielä kypsyttelyäkin. Spontaanisti kimppakyytien kysely ja tarjoaminen lisääntyi, tähän naapuriavun muotoon rohkaistuttiin. Kylien palvelukalenterin uusiminen jäi odotuslistalle.

Pohjoisen Korpilahden yhteistyöyhdistys ry (Poko) päätti jatkaa hyvin alkanutta kokeilua vuoden 2013 loppuun. Yhdistys teki työsopimukset sekä kyläpiian että kylähoitajan kanssa. Palvelujen hinta kohtuullistettiin, jotta eläkeläisetkin voivat saada siivousapua kotiin ja kotihoitoa sitä halutessaan. Töiden koordinointi ja laskutusten hoito kolmannen sektorin vapaaehtoistyönä (=Poko) teki tämän mahdolliseksi.

Pohjoisen Korpilahden yhteistyöyhdistys ry tarttui LähiApu-kokeilussa sellaisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin, joihin ei ole helppoja ratkaisuja. Jyväskylän kaupungin emeritus muutosjohtaja Sakari Möttönen puhuu Keski-Suomen Elämän Virtapiiri-projektin loppuraportissa (Mäntyvaara&Suomi 2008) kesyistä ja ilkeistä ongelmista. Kesyt ongelmat on helposti määriteltävissä, niillä on alku ja loppu, niiden ratkaisijat voidaan nimetä. Ilkeitä ongelmia on vaikea määritellä, yhtä oikeaa ratkaisua ei ole olemassa. Ratkaisijoitakin on vaikea nimetä. Siinä missä kesyjen ongelmien ratkaisemiseen voidaan käyttää ennakkoon kehitettyjä menetelmiä, ilkeisiin ongelmiin ulkoa tuotetut ratkaisumallit soveltuvat huonommin. Tarvitaan asiantuntijatiedon ja arkitiedon yhdistämistä.

LähiApu-kokeilussa liikuttii Möttösen kuvaamien ilkeiden ongelmien alueella. Kokeilun kohderyhmänä oli ihmisiä, joiden arkielämän helpottamiseen ei ollut yksinkertaisia ratkaisuja. Työtä tehtiin lähellä ihmisten arkea ja yhdessä ihmisten kanssa. Tulokset eivät välttämättä ole helposti nähtävissä. Arjen helpottuminen ei ole muutettavissa tehokkuusluvuiksi. LähiApu-kokeilun jälkeen joudumme edelleen etsimään uusia toimintatapoja ja yhteistyön muotoja. Taipuuko julkinen palvelujärjestelmä lähiapu-työntekijöittemme erilaisiin toimenkuviin? Onko mahdollista tuottaa Korpilahden pohjoisten kylien kotipalvelu lähipalveluna, esim. palveluseleitä käyttäen? Millaisin järjestelyin voisimme tarjota apua monilapsisiin perheisiin?

4 Palvelujen uusista linjauksista

Mistä valtakunnassa tällä hetkellä puhutaan? Isosta rakenneuudistuksesta, säästöpäätöksistä. Helsingin Sanomat uutisoi 4.12.2013 ”Hallituksen säästöpäätös laittaa kotihoidon uusiksi”. TV1:n

”Vaalien välissä: Kuntien kujanjuoksu” –keskusteluillan kysymyksinä 11.12.2013 olivat: Kuinka käy hyvinvointipalvelujen? Pelastaako hallituksen rakenneuudistuspaketti kunnat ahdingosta? Jyväskylän kaupunginhallitus on linjannut palvelujaan vuosille 2013 – 2016. Uudistuvat työnkuvat –hanke on julkistanut tuloksiaan 9.12.2013.

Jyväskylän kaupungin linjauksissa korostetaan yhteisten periaatteiden noudattamista kaikissa kaupungin palveluissa. Palveluja voidaan hankkia myös muilta palveluntuottajilta. Uudenlaisten monipalvelupisteiden perustamista selvitetään, myös Korpilahden osalta. Hoitotyön ammateissa pitää sairaanhoitajan ja lähihoitajan osaaminen saada uudella tavalla käyttöön. Uutena ammattiryhmänä esitellään hoiva-avustajat, joiden koulutus on vasta käynnistymässä.

Hallituksen rakenneuudistuspaketista nousi asiaksi ylitse muiden vanhusten laitoshoidon tulevaisuuden linjaukset. Helsingin Sanomien uutisesta 4.12.2013 voi poimia seuraavia teemoja:

- ”Kuntien on laitettava vanhusten kotihoito kokonaan uuteen uskoon lähivuosina”
- ”Kotihoidon pitää muuttua sellaiseksi, että se ehkäisee jo ennalta ikäihmisten vajoamisen laitoshoitokuntoon.”
- ”Tulevaisuuden kotihoito käyttää entistä enemmän uutta tekniikkaa.”
- ”Kotihoitoa pitää tehdä viisaammin eli vastata asiakkaan kunkin hetken tarpeeseen.”

Lappeenrannassa lähdettiin vastaamaan ikäihmisten tarpeisiin. Hoitajat tukevat liikkumisen lisäksi kotona asuvaa ikäihmistä ravitsemuksessa, hampaiden hoidossa, henkisessä hyvinvoinnissa ja sosiaalisten suhteiden hoitamisessa. Työt järjestetään niin, että asiakkaan luona tehtävään työhön on enemmän aikaa (HeSa 5.12.2013). Työote on siis asiakasta kuunteleva ja kokonaisvaltainen. Myös LähiApu-kokeilu etsi vaihtoehtoja toimintamallia ja päättyi samaan lopputulokseen: nykyisten työnkuvien uudelleenarviointi on välttämätöntä.

Hallitus on esittänyt isoa rakenneuudistusta, joka nähdään väistämättömänä. Tilanne on sama myös mikrotasolta katsottuna. Korpilahden pohjoisilla kylillä asuvat jäävät edelleen pitkien etäisyyksien päähän uusiutuneistakin palveluista, esimerkkinä Korpilahden keskustaan mahdollisesti muodostuva monipalvelukeskus. Sen tarjoamat palvelut ovat edelleen maantieteellisesti yhtä kaukana kuin tälläkin hetkellä eli 15 – 35 kilometrin päässä kylistä.

Palvelut lähellä yli sukupolvien – utopiaako sivukylillä?

Voisiko maantieteellisesti lähekkäin sijaitsevien kylien keskittymä tarjota asukkailleen lähipalveluna päiväkodin, koulun, ikäihmisille sopivia asumisen muotoja ja päivätoimintaa, kotipalvelua, ruokahuoltoa, osin terveydenhuollon palveluja, kuljetuspalveluja, harrastusmahdollisuuksia? Tikkala Korpilahden pohjoisten kylien ”isäntäkylänä” vastaa jo tällä hetkellä osasta näitä palveluja. Meidän kylille kannatti rakentaa uusi päiväkotikoulu kiinteistö, johon saatiin iso liikuntasali, ruokasali ja terveydenhoitajan huone (ks.kansikuva). Suunnitteluvaiheessa puhuttiin kylien monipalvelutalosta tai kylien yhteisestä, eri sukupolvet yhdistävästä olohuoneesta. Vuodesta 2009 päiväkodin, koulun ja ikäihmisten VertaisApu-ryhmien kesken on syntynyt monenlaista yhteistyötä yhteisistä juhlista ja retkistä Lukumummi- ja vaaritoimintaan.

Ikäihmiset eivät halua muuttaa kylistä, kun eivät enää selviydy taloissaan. Varttuneiden asumisoikeusyhdistys Jaso rakentaa Jyväskylään senioritaloa Huhtasuolle. Asumista näissä taloissa kuvataan yhteisölliseksi. Jason projektipäällikkö huolehtii asukkaiden palveluohjauksesta. Yhdistys käy neuvotteluja Jyväskylän kanssa sopivien tonttien löytymiseksi senioritaloille muihin kaupunginosaan. LähiApu-kokeilun vertaisryhmässä nousi esille kysymys, voisiko Tikkanen kylä naapurikylineen olla tällainen ”kaupunginosa”. Lähellä päiväkotikoulukeskusta on Jyväskylän kaupungin omistamaa tonttimaata. Lähiavun työntekijät meillä on jo valmiina. Koulun puolelta löytyy ruokapalvelua, liikuntasali ja harrastustiloja. Olemme jo kutsuneet asumisoikeusyhdistys Jason projektipäällikön Tikkanen perinteiseen Ystävänpäivän juhlaan 13.2.2014.

Kirjallisuutta

Kampa-mallivihko. Käytännön esimerkkejä kansalaisosallistumisesta ja yhteisöllisyydestä maaseudun hyvinvointipolitiikassa. Kampa-hanke, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Koski, E. & Lindqvist, P. 2006. Palvelut paikallisesti organisoituna. Maaseudun palvelusopimusprosessit Kyrönmaan kokeilussa. Vaasan yliopisto. Levon-instituutti. Julkaisu No. 121.

Koski, E., Lindqvist, P. & Mäntylä, M. 2009. Vastuuta, vuorovaikutusta ja välittämistä. Sopimuksellisuuskäsikirja. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 11.

Laimio, A. & Seppänen, T. 2012. Kehitytään Kimpassa. Kimppa-hankkeen loppuraportti. Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys ry.

Mathies, A-L, Kattilakoski, M. & Rantamäki, N. 2011. Maaseudun hyvinvointipalvelujen kehittäminen kansalaisosallistumisen ja yhteisöllisyyden pohjalta. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 9.

Mäntyvaara, M. & Suomi, A. (toim.) 2008. Elinvoimaa ja virtaa kylien ikääntyville vapaaehtois- ja vertaisryhmätoiminnassa. Keski-Suomen Elämän Virtapiiri-projektin loppuraportti. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Pihlaja, R. 2010. Kolmas sektori maaseutukunnissa. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, kansalaisjärjestöteemaryhmä, Kunnallisan kehittämissäätiö.

Sirkkala, R. 2005. Maaseudun palveluaukot ja kolmas sektori. Suomen kylätoiminta ry.

Zitting, J. & Ilmarinen, K. 2010. Missä on lähipalvelu? Lähipalvelukäsitteiden määrittely ja käyttö julkisissa asiakirjoissa. Terveysturvan ja Hyvinvoinnin laitos 43.

LähiApu-kokeilu 9.9. – 11.10.2013 meidän kylillä
(SITRA:n Resurssiviisaus-hankkeen Jyväskylän kokeilu)

Tarvitsetko apua

- ♣ kodin siivouksessa, pyykinpesussa, ruuanlaitossa, leipomisessa
- ♣ pihatöissä, puuhoiussa, pikku remonteissa
- ♣ kauppa-posti-pankkiasioissa, hakemusten ja lomakkeiden täytössä
- ♣ asioiden hoitamisessa keskustassa tai kirkolla
- ♣ lasten hoidossa ja kuljettamisessa, harrastuksissa, ulkoilussa
- ♣ sairauden hoidossa tai seurannassa, apteekkiasioissa, aikojen varaamisessa
- ♣ kulttuuririennoissa, vapaa-aikana, muissa sinulle tärkeissä asioissa

LähiApu-työntekijät

Anne Rautasaari (0404655143) Ylä-Muuratjärveltä:

- ♣ kotiapu sisällä ja pihalla, kauppa-asiat, asioimiset

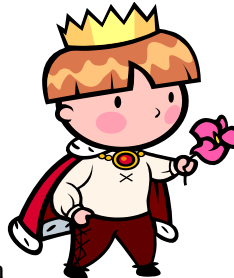
Hanna Tiihonen (0466344626) Tikkalasta:

- ♣ palveluohjaus, hakemukset ja lomakkeet (myös verkossa), ryhmäohjaus, hoitoapu, kotikäynnit, vastaanotto, apteekkiasiat

NaapuriApu

Paula Määttä (0405481544):

- ♣ kimppakyydit, lastenhoitoapu, harrastukset, kulttuuririennot, ulkoilu, vertaisryhmät,

vaihtotori, LähiApu-opas nettiin ja koteihin

Soita, kun tarvitset apua! Ei maksa mitään kokeiluaikana 😊

SITRA:n Resurssiviisaus-hanke vastaa kuluista.

Kokeilun toteuttaja: Pohjoisen Korpilahden yhteistyöyhdistys ry

LähiApu Korpilahden pohjoisilla kylillä

Nimi: _____

Perheenjäsenet (mainitse lasten iät):

Osoite: _____

Puhelin: _____ sähköposti _____

Missä asioissa toivot lähiapua (merkitse rastilla x)?

- kodin viikkosiivous, suursiivous, ikkunanpesu
 ruuanlaitto, pyykinpesu, leipominen, puutarha/pihatyöt
 lasten tilapäishoito, lasten kuljetukset harrastuksiin, haku päivähoidosta
 kauppa-asiat, posti, pankki, apteekki, Kelan hakemukset
 kodista huolehtiminen, kotieläimistä huolehtiminen, kun olemme matkoilla
 ulkoileminen, kaveriksi harrastuksiin, kaveriksi kulttuuritapahtumiin
 mukaan virastoihin, mukaan lääkäriin, laboratorioon, kuntoutukseen
 verenpaineen, verensokerin, INR-arvon mittaaminen kotona
 pistosten antaminen kotona, lääkkeiden jakelu ja käytön seuranta kotona
 kuljetukset, minne? _____

 muuta apua, mitä? _____

Soita LähiAvun työntekijöille Hannalle ja Annelle tai NaapuriAvun koordinaatorille Paulalle. Sitran Resurssiviisaus –hanke maksaa kaikki kulut 11.10.2013 saakka. Haluamme löytää uusia ratkaisuja, jotta tarvittava apu löytyisi läheltä.

LähiApu Korpilahden pohjoisilla kylillä

Tarvitsemme Jyväskylän sivukylillä apua myös naapureilta ja muilta kyläläisiltä.

Millaista apua sinä/perheesi voitte antaa muille kylien asukkaille?

kimppakyytiä Jyväskylän keskustaan aamulla ja paluukyytiä töiden jälkeen

kimppakyytiä arkipäivinä säännöllisesti viikottain, satunnaisesti

kimppakyytiä iltaisin Jyväskylän keskustaan ja takaisin omien harrastusten mukaan

kimppakyytiä kylien välillä lasten liikuntakerhoihin tai ikäihmisten kerhoihin

tilapäistä lastenhoitoapua korvauksetta, pientä korvausta vastaan

korvausta vastaan pientä remonttia, puiden pilkkomista, lumitöitä

kotieläinten hoitamista, postista huolehtimista, kukkien kastelua, puutarhan hoitoa, kun omistaja/perhe on matkoilla

kaveriksi ulkoiluun, ostoksille, teatteriin tai muihin kulttuuritapahtumiin

voimme lainata koneita, laitteita, mitä? _____

muuta apua, mitä? _____

Vastauksesi ei velvoite sinua mihinkään. NaapuriAvun koordinaatori Paula ottaa yhteyttä ja tarkentaa, miten voit auttaa muita kyläläisiä. Kokoamme LähiApu-oppaan nettiin (www.pokokorpilahti.fi) ja teemme LähiApu-kirjasen jokaiseen kotiin.

Muistio Tikkalan kyläillasta 19.9.2013 klo 18–20
Tilaisuuden avaus ja illan teemat (Jukka Laukkanen)

1. Lähiapu-kokeilu

2. Resurssiviisaus-hanke

3. Edellisen tapaamisen muistelu – mitä tapahtunut, mitä vielä pitäisi tehdä?

4. Muut asiat

5. Ryhmätyöskentelyä

LähiApu (Paula Määttä)

- aktiivista toimintaa jo kymmenisen vuotta, monia kokeiluja ja hankkeita jo aikaisemmin
- nyt Sitran kanssa tämä kokeilu (Kohti resurssiviisautta -hanke)
- tehdään näkyväksi se, mitä osin tehdään jo nyt
- keskiössä mm. miten hoidetaan kyyditykset kylältä toiselle, miten hoidetaan lapset, lasten harrastekyyditykset kaupunkiin ja takaisin, työ- ja koulumatkat yms.
- alkukartoituksessa on kerätty avun tarpeet ja tarjoajat
- Hanna Tiihonen, lähihoitaja Tikkalasta, vapaaehtoistoimija pelastustoimen parissa
 - o ”kylähoitaja” tekee kotikäyntejä, säännöllistä seurantaa, hoitaa päivystykselliset asiat, vastaanotto kolmena päivänä koululla (ma 10–12, to 12–14 ja pe 10–13), palveluohjausta, vie tarvittaessa lääkäriin, käyttää apteekissa, yms. Myös ryh-mäohjauksia ja ensiapukoulutusta – kuinka saadaan nivelletyksi osaksi julkisia palveluja? Klemmari-palvelu ei toimi, yrittäjät eivät lähde Tikkalan kylälle, 25km:n päähän
 - o tuttu ihminen, joka on lähellä, joka reagoi nopeasti, jolle on helppo soittaa
- Anne Rautasaari Ylä-Muuratjärveltä
 - o ”kyläpiika”, täystyöllisyys: lastenhoitoa, siivousta, koirien hoitoa, puutarhanhoitoa, ruoanlaittoa. Lapsiparkki keskiviikkoisin kylätalolla joogaryhmän aikana

Timo Rusanen

- lyhyt johdattelu resurssiviisaus-hankkeeseen
- kuntalaisten ideat käytäntöön!
- millaista uutta yrittäjyyttä saadaan aikaan?
- mitä pysyvää saadaan aikaan kuntapalvelujen kentälle?
- jalostetaanko tästä kokeilusta isompi pilottihanke (1-1,5v)?
- Sitra luo kokeiluista valtakunnallisia malleja muualle levitettäväksi

Pirkko Korhonen

- kokeilujen esittelyä (Kokeile edes kerran, Tehtailijan korjaustori jne.)

Keskustelua

- luottamus, miten kyläläisten yhteistä luottamusta ja auttamisen halua voisi hyödyntää resurssiviisaasti
- jos kaupunki haluaisi säästää, voisi koulun ja kentän valot sammuttaa öiksi...

3.11.2010 Laura Hokkasen muistio

- vahvuuksina aktiivinen kylätoiminta, yhteisöllisyys, yms, myös maisema, puhdas luonto
- kehittämisen kohteet:

Sarvenperän ja Saukkolan kylätalot – talot menetetty

Korpilahti-Petäjävesi – tie – huonontunut entisestään

joukkoliikenteen aikataulut – joukkoliikennejaosto ottaa vastaan viestejä kunta-laisilta, kannattaa ottaa yhteyttä kevyen liikenteen väylät
- bussit kulkevat vain harvoin, aamuin ja illoin – aikatauluissa parannettavaa
- asiointikyty: kauppakyyti kerran viikossa, torstaisin, Muuramen suuntaan kerran vii-kossa myös
- kimppakyyti: Lähiapu esim. keskustaan Määtän kyydissä ym. – tätä vertaisapua teh-dään näkyväksi ja systemaattiseksi

Joukkoliikennekilpailutus käynnissä 4.10. saakka
Onko edellisestä kyläillasta ollut mitään hyötyä? Mikä on edistynyt?

Ryhmätyöt

1. Lähiapu -kokeilu: mitä tarvitaan, miten ratkaistaan?

2. Pohjoisen Korpilahden asiat laajemmin

1.Mitä tarvitaan?

haavanhoitoapu
leikkauksen jälkeinen kuntoutus kotona
äkillinen lastenhoitotarve
lastenhoitoapua kotiin – äiti asioille
onko kaikki hyvin -soitto, valvonta ja seuranta
lenkkikaveri
kaveriksi kulttuuritapahtumiin
vanhusten ruokahuolto
pihatyöt, nurmenleikkuut, lumenluonnit
siivous, ikkunanpesu
miten kaupungilta illalla kotiin?
harrastuskuljetukset
kauppa-asiat
kotieläinten hoitaminen – hoitorinki
nettiapua ja -koulutusta
polttopuitten pilkkominen
juttukaveri
pienet remontit
mitä tehdään ruokahävikille koulussa?

Miten ratkaistaan?

kimppakyytikalenteri nettiin – reaaliaikaisesti päivitettävä
Pokon sivuilla LähiApu-kalenteri www.pokokorpilahti.fi
netittömille apua
lähiapuopas
vastikkeellinen ja vastikkeeton apu
lomakepalvelu
kylätalkkari
pienkonekorjaus (mopot, moottorisahat, ruohonleikkurit, autot)

2. Asiat laajemmin

nuorten harrastusmahdollisuudet
koulun käyttöoikeudet
tien kunto: Tikkala-Korpilahti, kevyen liikenteen väylä Tikkalan kylälle
joukkoliikenne
uimapaikkoja kylille
kylätalot

rakennuslupa-asiat

laajakaista

yhteistyö kaupungin kanssa joustavammaksi

Paula Määtän ehdotus: Kyläraati-toiminta (vrt. Kansalaisraati)

Tuulikki Väliniemen lupaus: kaupungin hyvinvointipoliittinen toimikunta pitää kokouksensa

Korpilahden jollakin kylätalolla

Tilaisuus päättyi klo 20.15

Muistion kirjoitti Pirkko Korhonen

Muistio lähetetään kaikille kyläillan osallistujille ja välitetään tiedoksi myös kaupungin asian-osaisille virkamiehille sekä hyvinvointipoliittiselle toimikunnalle